

„სხვა“ 25 თებერვალი: 1921 წლის 25 თებერვალს თბილისში გამოსული გაზეთები

მალხაზ მაცაბერიძე *

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია 1921 წლის 25 თებერვალს თბილისში გამოსული გაზეთები („საქართველოს რესპუბლიკა“, „საქართველო“ და „ერთობა“). ქართულმა არმიამ, სარდლობის გადაწყვეტილებით, ბევრისთვის მოულოდნელად თბილისი 24 თებერვალს გვიან ღამით დატოვა. 25 თებერვალს თბილისში რუსეთის წითელი არმია შემოვიდა, ამავე დროს კი გამოვიდა გაზეთები, რომლებიც მტერთან შეუპოვარი ბრძოლის მოწოდებებით იყო აღსავსე. საოკუპაციო ხელისუფლებამ დამოუკიდებელი პრესის გამოცემა მაშინვე აკრძალა. მხოლოდ გაზეთ „ერთობის“ რამდენიმე ნომერი გამოვიდა ქუთაისში.

1921 წლის 25 თებერვალს გამოსული გაზეთები უმნიშვნელოვანესი წყაროა ქართული საზოგადოების იმდროინდელი განწყობის შესასწავლად. ამ გაზეთებში გამოქვეყნებულ მასალებში კარგად ჩანს, თუ როგორ აფასებდნენ შექმნილ ვითარებას, რა იმედებით და მოლოდინებით ცხოვრობდნენ, რით იმხნევებდნენ თავს და როგორ იბრძოდნენ იმდროინდელ საქართველოში. 25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებში გამოქვეყნებული მასალები რამდენიმე ჯგუფად შეიძლება დავყოთ: 1. საომარი მოქმედებების გაშუქება: ა/ ცნობები მობილიზაციისა და საომარ მოქმედებათა შესახებ, ბ/ მიმდინარე ომის ზოგადი შეფასება, გ/ თბილისის დაცვის ორგანიზება, დ/ საქართველოს რეგიონები სამშობლოს დასაცავად, ე/ ომში დაღუპულთა შესახებ, ვ/ მდგომარეობა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე; 2. კავკასიაში არსებული ვითარების გაშუქება: ა/ აჯანყება სომხეთში, ბ/ მდგომარეობა აზერბაიჯანსა და ჩრდილოეთ კავკასიაში; 3. ბოლშევიკების კრიტიკა: ა/ მდგომარეობა საბჭოთა რუსეთში, ბ/ ბოლშევიკების ანტიქართული

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი

საქმიანობა, გ/ საქართველოში შემოჭრილი რუსეთის წითელი არმიის დანაშაულებრივი ქმედებები; 4. მხარდაჭერის მოლოდინი: ა/ მიმართვა ერთა ლიგას და ცნობები დასავლეთის მხრიდან საქართველოს მხარდაჭერის შესახებ, ბ/ დასავლურ პრესაში გამოქვეყნებული ინფორმაციები საბჭოთა რუსეთის საქართველოზე თავდასხმის შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, 1921 წლის თებერვალ-მარტის ომი, ქართული პრესა, 25 თებერვალი, საბჭოთა რუსეთი, წითელი არმია.

შესავალი

1921 წლის თებერვალ-მარტის ომი, რომელსაც საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დაცემა მოჰყვა, ერთ-ერთი უაღრესად მძიმე ფურცელია საქართველოს ისტორიაში. ისიც უნდა ითქვას, რომ ამ ომის წინაპირობები, მსვლელობა და შედეგები ჯერ კიდევ ელის სერიოზულ სამეცნიერო კვლევა-ძიებას. ხშირად, 1921 წლის თებერვალ-მარტის ომს რუსეთ-საქართველოს ომს უწოდებენ. რა თქმა უნდა, სწორედ საბჭოთა რუსეთი დაესხა თავს საქართველოს, მოახდინა მისი ოკუპაცია და ფაქტობრივი ანექსია, მაგრამ საქართველოსთვის ეს მაინც არ ყოფილა მხოლოდ ომი რუსეთთან. მოსკოვმა საქართველოს წინააღმდეგ აამოქმედა იმ დროისათვის გასაბჭოებული სომხეთი და აზერბაიჯანი; გარდა ამისა, თურქეთი - საქართველოს კიდევ ერთი მეზობელი - ასევე ჩაერთო საომარ მოქმედებებში, როდესაც ჯარი შემოიყვანა საქართველოს ტერიტორიაზე და ბათუმის მიტაცებასაც შეეცადა.

1921 წლის დასაწყისში საქართველო უმძიმეს გეოპოლიტიკურ სიტუაციაში აღმოჩნდა. იმ დროისათვის კავკასიაში საქართველო ერთადერთი დამოუკიდებელი სახელმწიფო იყო. ინგლისი და დასავლეთის სხვა ქვეყნები ფაქტობრივად აღარ ცდილობდნენ კავკასიაში პოზიციების შენარჩუნებას. ვითარების ბატონ-პატრონი

საბჭოთა რუსეთი და თურქეთი აღმოჩნდნენ. ეს ორი ქვეყანა, ერთმანეთის გამოყენებას ცდილობდა დასავლეთის წინააღმდეგ ბრძოლაში და თან ერთმანეთთან შეთანხმებით იყოფდა სამხრეთ კავკასიას.

მთავარი საფრთხე საქართველოს მაინც რუსეთიდან ემუქრებოდა. საბჭოთა რუსეთს რომ დაეცვა 1920 წლის 7 მაისის ხელშეკრულების პირობები, არც თურქეთი წამოუყენებდა პრეტენზიებს საქართველოს და არც რუსეთის მიერ გასაბჭოებული სომხეთი და აზერბაიჯანი იაქტიურებდნენ საქართველოს წინააღმდეგ. მაგრამ საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობა მხოლოდ ტაქტიკური ნაბიჯი იყო, მოსკოვი მაშინვე აამოქმედებდა სამხედრო ძალას საქართველოს წინააღმდეგ, როგორც კი ამის შესაძლებლობა მიეცემოდა. აამოქმედებდა თავის სამხედრო ძალას, რადგანაც საქართველოს შიგნით საბჭოთა რუსეთს არ გააჩნდა ისეთი დასაყრდენი, რომლის მეშვეობითაც, შიდა გადატრიალების მოწყობით მოახერხებდა თავისთვის სასურველი ხელისუფლების მოყვანას და საქართველოს გასაბჭოებას. ამის გაკეთება მხოლოდ გარედან აგრესიის შედეგად იყო შესაძლებელი. 1921 წლის თებერვალში საქართველო მარტო დარჩა საბჭოთა რუსეთის წინაშე, რომელსაც მისი დაპყრობა ქონდა გადაწყვეტილი და წითელი არმიის შემოტევის მოსაგერიებლად ქვეყანას მხოლოდ საკუთარი თავის იმედი შეიძლება ქონოდა.

მძიმე გეოპოლიტიკურ ვითარებას ემატებოდა ისიც, რომ საქართველოს იმდროინდელი პოლიტიკური ელიტა არასწორად აფასებდა ქვეყნის საერთაშორისო მდგომარეობას და ვერ ხედავდა სასიკვდილო საფრთხეს. ამგვარი განწყობის შექმნას გარკვეულწილად ხელი შეუწყო დასავლეთმა. 1921 წლის იანვრის ბოლოს დასავლეთის ქვეყნების მიერ საქართველოს იურიდიული ცნობა საქართველოს პოლიტიკური ელიტის მიერ მიჩნეული იქნა იმ მოვლენად, რამაც საბოლოოდ უზრუნველყო საქართველოს დამოუკიდებლობა, მით უმეტეს, რომ საქართველოს მეზობელი დიდი სახელმწიფოები

- საბჭოთა რუსეთი და თურქეთი საქართველოს დამოუკიდებლობას აღიარებდნენ და მას ოფიციალურად კეთილმეზობლობას პირდებოდნენ.

მძიმე გეოპოლიტიკურ სიტუაციას, ქვეყნის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის და საზოგადოების მხრიდან არსებული ვითარების სათანადო შეუფასებლობას დაემატა უკვე ომის მსვლელობის დროს დაშვებული შეცდომები. ყოველივე ამის შედეგად მარცხით დამთავრდა ლორესთვის ბრძოლა და ვერ მოხერხდა თბილისის დაცვა.

თბილისის დატოვებამ საბედისწერო როლი შეასრულა ომის შემდგომ მსვლელობაში. ისევე როგორც 1920 წლის გაზაფხულზე საქართველოზე მოწყობილი თავდასხმის დროს, ამჯერედაც საბჭოთა რუსეთს საქართველოსთვის ომი არ გამოუცხადებია. თუკი საქართველო მოახერხებდა წითელი არმიის თავდასხმის მოგერიებას, შეიძლება მოსკოვს კიდევ ერთხელ დროებით უკან დაეხია და ყველაფერი გასაბჭოებელი და ფორმალურად დამოუკიდებელი სომხეთ-აზერბაიჯანისთვის დაებრალეხინა. მომხდარი გამოცხადებულიყო „სამხედრო კონფლიქტად“.

თბილისის აღება ერთი მხრივ, წარმატების იმედი გაუძლიერა საბჭოთა რუსეთს, მეორე მხრივ კი გამარჯვების რწმენა ბევრს დაუკარგა საქართველოში. მიუხედავად იმისა, რომ თბილისის დატოვების შემდეგ საომარი მოქმედებები კიდევ სამი კვირის მანძილზე გრძელდებოდა, უკვე ფაქტობრივად არავის ქონდა იმედი, რომ საკუთარი ძალებით შეძლებდნენ წითელი არმიის მოგერიებას.

ქართულმა ჯარმა თბილისი მოულოდნელად დატოვა 24-25 თებერვლის ღამეს. მანამდე თბილისის დამცველებმა მოიგერიეს წითელი არმიის ორი იერიში და 23 თებერვლისათვის მტერი თბილისის მისადგომებიდან უკუაგდეს. საზოგადოებას გამარჯვების განწყობა დაეუფლა. თუმცა, თბილისს ალყაში მოქცევის საფრთხე ემუქრებოდა და ქართული ჯარის მთავარსარდალმა თბილისის დატოვების გადაწყვეტილება მიიღო.

ამჯერად არ ვეხებით საკითხს, თუ რამ განაპირობა და რამდენად მართებული იყო თბილისის უბრძოლველად დატოვება, მის დაცვაზე უარის თქმა. ჩვენ მხოლოდ განვიხილავთ თბილისში გამოსული სამი გაზეთის, - „საქართველოს რესპუბლიკის“, „საქართველოს“ და „ერთობის“ 1921 წლის 25 თებერვალს გამოსულ ნომრებს.

„საქართველოს რესპუბლიკა“ იყო ყოველდღიური სამთავრობო გაზეთი - „მთავრობის მოამბე“, როგორც აღნიშნული იყო თავად გაზეთში. 1921 წელს გაზეთის გამოცემის მე-4 წელი იყო. ამ დროისათვის რედაქტორის მოვალეობის შემსრულებელი იყო გრიგოლ მაჭავარიანი.

გაზეთი „საქართველო“ ამ დროისათვის უკვე მე-7 წელი იყო რაც გამოდიოდა და ეროვნულ-დემოკრატიული მიმართულების ერთ პარტიად გაერთიანების შემდეგ 1921 წლის იანვარში ითვლებოდა საქართველოს დემოკრატიული პარტიის მთავარი კომიტეტის ორგანოდ. გაზეთის მთავარი რედაქტორი იყო გრიგოლ ვეშაპელი.

გაზეთი „ერთობა“ საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ორგანო იყო. გაზეთის რედაქტორი იყო ლევან ნათამე. ქართული ჯარის მიერ თბილისის დატოვების შემდეგ, 1921 წლის თებერვალ-მარტის ომის პერიოდში გაზეთის მომდევნო ნომრები დასავლეთ საქართველოში იბეჭდებოდა.

ეს საგაზეთო ნომრები აღსავსეა გამარჯვების რწმენით. მიაჩნდათ, რომ ამ გამარჯვებით იწყებოდა ახალი ეტაპი საქართველოს ისტორიაში. „ეს ეპოქა უდიდესი იქნება საქართველოს ახალ ისტორიაში“, - წერდა გაზეთი „საქართველო“ (სტატია „ორი სტიქია“); „ამიერიდან იწყება ახალი საქართველო“, - აღნიშნავდა „საქართველოს რესპუბლიკა“ (სტატია „ძირს ბოლშევიკური იმპერიალიზმი“), „თქვენს ხელით იჭედება ახალი ისტორიის უმშვენიერესი ფურცელი“, - მიმართავდა გაზეთი „ერთობა“

როგორც უკვე ითქვა, თბილისის დატოვებას არავინ მოელოდა. 25 თებერვალს გამოსული გაზეთები თავისუფალი თბილისისათვის, მებრძოლი საქართველოსთვის იყო განკუთვნილი. ამ ომში საქართველოს რომ გაემარჯვა, 25 თებერვალს გამოსული გაზეთები არაფრით იქნებოდა გამორჩეული წინა ნომრებისაგან. მაგრამ ისე აღმოჩნდა, რომ 25 თებერვალს თბილისში რუსეთის წითელი არმია შემოვიდა.

25 თებერვალს გამოსული გაზეთები უმნიშვნელოვანესი წყაროა ქართული საზოგადოების იმდროინდელი განწყობის შესასწავლად; ამ გაზეთებში კარგად ჩანს, თუ როგორ აფასებდნენ შექმნილ ვითარებას, რა იმედებით და მოლოდინებით ცხოვრობდნენ, რითი იმხნეებდნენ თავს და როგორ იბრძოდნენ იმდროინდელ საქართველოში.¹

1.საომარი მოქმედებების გაშუქება

1.1. ცნობები მობილიზაციისა და საომარ მოქმედებათა შესახებ

25 თებერვალს გამოსული სამივე გაზეთში გამოქვეყნებულია გენერალური შტაბის 24 თებერვლის ოფიციალური ცნობა ფრონტზე არსებული მდგომარეობის შესახებ. ცნობა მოკლეა და იმედის მომცემი. 23 თებერვალს საომარი მოქმედებები ფაქტობრივად არ ყოფილა. წითელი არმიის თვითმფრინავმა თბილისში მხოლოდ ერთი ყუმბარა ჩამოაგდო, რაიმე ზიანის მოუყენებლად. განსაკუთრებით აღნიშნულია გაგრის ფრონტზე საფრანგეთის ესკადრის მხარდაჭერა ბოლშევიკებთან ბრძოლაში.

სამივე გაზეთში გამოქვეყნებულია ცნობები მობილიზაციის შესახებ. გაზეთმა „საქართველომ“ გამოაქვეყნა გენერალური შტაბის

¹ რამდენიმე წლის წინ 1921 25 თებერვალს გამოსული გაზეთების ნომრები ცალკე წიგნად გამოვეცით: მ.მაცაბერიძე. სხვა 25 თებერვალი. სამი გაზეთი თავისუფალი საქართველოსთვის. თბილისი, 2014, - 100 გვ.

სამობილიზაციო განყოფილების განმარტება, რომ მობილიზაციას ექვემდებარებიან რესპუბლიკის მოქალაქენი 19-დან 40 წლამდე, გარდა რუსებისა. გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ აზუსტებდა, რომ თავდაცვის საბჭომ გამოაცხადა ქალაქ თბილისის და თბილისის მაზრის მოქალაქეთა მობილიზაცია 19-დან 40 წლამდე. იგივეს იუწყებოდა გაზეთი „ერთობა“.

სამივე გაზეთი ასევე იუწყებოდა თავდაცვის საბჭოს მიერ 40 წლამდე ექიმთა მობილიზაციის შესახებ მთელ რესპუბლიკაში. მობილიზაციის პირველ დღედ დანიშნული იყო 25 თებერვალი, გაწვეული ექიმები დილის 9 საათზე უნდა გამოცხადებულიყვნენ თბილისის სამხედრო აღრიცხვის ნაწილის სამმართველოში.

სამივე გაზეთი აფრთხილებდა მოსახლეობას, რომ სასწავლო სროლები ახალგაწვეულ ჯარისკაცებისთვის გაგრძელდებოდა 25 და 26 თებერვალს.

საყურადღებოა გაზეთ ერთობაში გამოქვეყნებულია სტატია „მთავარსარდალი კვინიტაძე“, რომელშიც მოკლედაა გადმოცემული გენერლის დამსახურება საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პერიოდში მიმდინარე საომარი მოქმედებების დროს და მისი როლი თბილისის 5-დღიანი დაცვის პერიოდში. მისმა დანიშვნამ მთავარსარდალად გაამხნევა ჯარი და გამარჯვების რწმენა ჩაუსახა. „სახელოვან სამხედრო მოღვაწის შვილი, უმაღლეს სამხედრო აკადემიაში სწავლა-შემთავრებული, სამეომრო საქმეში გამობრძმედილი, დიდი სტრატეგი, გამჭრიახი მხედარი, პატრიოტი. ძლიერი ნების ყოფის ადამიანი, - აი გენერ. კვინიტაძე. იშვიათია სამხედრო პირი, რომლისაც ეგოდენი რწმენა ჰქონდეთ, რაოდენიც მისი“, - ასე ახასიათებდა სტატიის ავტორი გენერალ კვინიტაძეს.

გაზეთი „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია ვრცელი რეპორტაჟი ფრონტიდან (სტატია „ფრონტიდან“). სტატიაში საუბარია ჯარის პატრიოტულ განწყობასა და სამშობლოს დასაცავად მზადყოფნაზე. „სხვადასხვა ასაკისა და ტიპისაა ჩვენი ლაშქარი მოხუცი და ახალგაზრდა, სხვადასხვა კილოკავებით მოსაუბრე. მაგრამ ყველა ერთი

გრძნობით გამსჭვალული, ვიბრძოლებთ და გავიმარჯვებთ, რადგან ჩვენ ჩვენსას ვიცავთ“, - აღნიშნავდა სტატიის ავტორი.

სამშობლოს დასაცავად ეროვნული გაერთიანებისკენ, ყოველგვარი შიდა დაპირისპირების დავიწყებისკენ მოუწოდებდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიაც. გაზეთ „საქართველოში“ გამოქვეყნებულია სრულიად საქართველოს კათალიკოზ პატრიარქის ლეონიდის სიტყვა თბილისის მცხოვრებლებისადმი, თქმული სამხედრო ტაძრის ეზოში 20 თებერვალს. „მომენტი მოითხოვს, რომ მოხდეს ყოველი ძალების მობილიზაცია. მთავრობა მეთაურობას გვიწევს თავდაცვის საკითხებში და ჩვენც ყველანი მოვალენი ვართ მჭიდროდ გავერთიანდეთ მის გარშემო, დავივიწყოთ პარტიული განსხვავება, ყოველგვარი განხეთქილება, უსიამოვნება, თუ გნებავთ, ცხადი უსამართლობაც. ჯერ მტრის დამარცხება და ჩვენი დამოუკიდებლობის განმტკიცება, მერე შინაური საქმეების მორიგება“ - აღნიშნავდა პატრიარქი.

შემოჭრილი მტრის წინააღმდეგ საბრძოლველად პატრიოტული სულისკვეთების ასამაღლებლად გაზეთ „საქართველოში“ დაბეჭდილია ცნობილი ისტორიკოსის მ. ჯანაშვილის სტატია „ფრთოვანი ლომები“, რომელიც ეხება მე-12 საუკუნეში მეფე გიორგი III-ის დროს მოპოვებულ გამარჯვებას მრავალრიცხოვან მტერზე. სტატიის სათაურად აღებულია გიორგი III-ის სიტყვები: „ფრთოვანო ლომნო, აღვიხვნეთ ლახვარნი და ოროლნი და უგმირნეთ მტერთა ჩვენთა“.

1.2. მიმდინარე ომის ზოგადი შეფასება

25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებში გამოქვეყნებულია სტატიები, რომლებიც განხილულია მიმდინარე ომის ხასიათი, შეფასებულია საფრთხე, რომელიც დაემუქრა საქართველოს.

„საქართველოს რესპუბლიკაში“ გამოქვეყნებულია მოწინავე სტატია „ძირს ბოლშევიკური იმპერიალიზმი“, რომელშიც აღნიშნულია, რომ რუსები სხვა დამპყრობლებთან შედარებით გაცილებით

საშიში იყვნენ ქვეყნისთვის. რუსები „მაშინვე სწვდნენ ქართველ ერს სულის სიღრმეში და მოინდომეს მისი გადაგვარება“. ამან შედეგი გამოიღო, „რუსის ცხოვრებამ, რუსის სკოლამ, რუსის ყაზარმამ და სატუსალო-ჟანდარმერიამ ... დაგვაშორა ქართველობას“, იმდენად გადააგვარა ქართველობა, რომ „დღესაც კი... არამც თუ ძველი თაობა ალექსანდრე-ნიკოლოზის რეჟიმში აღზრდილი თაობა - არამედ ახალი თაობაც - რუსეთის ლიბერალიზმ-რევოლუციაში გამოვლილი თაობაც კი ჯერაც გონს ვერ მოსულა და ისევ რუსულად აზროვნებს, მღერის, ჟღერს, ტულაობს“. მხოლოდ ბრმა და ყრუ, ან მოღალატე ქართველი - „მახარამე-ორჯონიკიძის ტიპისა“ ვერ დაინახავს იმ უფსკრულს, „რომელსაც უმზადებს ქართველ ერს დღევანდელი რუსეთის ვითარების სიცხადე“.

სტატიის ავტორი მიიჩნევდა, რომ მტერი მოგერიებულია და ეს გამარჯვება თავდები უნდა ყოფილიყო ახალი ხანის დაწყებისა - „ამიერიდან იწყება ახალი საქართველო“. გამარჯვების შემდეგ კი საქართველოში ორი რამ იქნება გასაკეთებელი - „აღმოფხვრა ქართველის გულიდან რუსულ მონურ ნაშთებისა“ და „გაწმენდა საქართველოს ისეთი უცხო ელემენტებისაგან, რომლებშიაც ქართველი ერის განსაცდელის ჟამი მხოლოდ სიამოვნებას იწვევს“. ასეთი ადამიანები კი საქართველოში მრავლად აღმოჩნდნენ, თბილისის მისადგომებთან მიმდინარე ბრძოლების დროს ისინი მოუთმენლად ელოდნენ წითელი არმიის შემოსვლას.

გაზეთ „საქართველოში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში „ორი სტიქია“ შეფასებულია თბილისის დაცვის დროს მოპოვებული გამარჯვება და აღნიშნულია, რომ „არასდროს ქართული ეროვნული სულის დაჭიმვა არ ყოფილა ისე მტკიცე, როგორც ამ დღეებში. ერმა იგრძნო უდიდესი საფრთხე და სტიქიურად წინ დაუდგა“.

გაზეთ „ერთობაში“ გამოქვეყნებულ სარედაქციო სტატიაში „ჩვენს მეომრებს“ ნათქვამია, რომ ქართველი მეომრები მარტო საქართველოს, თავიანთ ახლობლებს კი არ იცავენ, არამედ ამ ომს გაცილებით უფრო დიდი მნიშვნელობა ქონდა - ეს იყო ომი „არა მარ-

ტო საქართველოსთვის, არამედ მთელი კავკასიისთვის, მთელი მცირე აზიისთვის“. სტატიის ავტორის აზრით ამ ომის შედეგზე იყო დამოკიდებული ვის ხელში იქნებოდა „ბედი ახლოზელ აღმოსავლეთის“. რუსი ბოლშევიკების ხელში აღმოჩნდება ქვეყანა, თუ „ევროპის ნათელმა სხივმა უნდა გააბრწყინოს ჩვენი ცხოვრების მომავალი ბაღნარი“. იმავე გაზეთში გამოქვეყნებულ სტატიაში „მარტო არა ვართ“ ავტორი, სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ცნობილი მოღვაწე ს. დევდარიანი საუბრობდა ბოლშევიზმის წინააღმდეგ საქართველოს ბრძოლის საერთაშორისო მნიშვნელობაზე. მისი თქმით, საქართველოში გამარჯვების შემთხვევაში „ბალშევიზმი საშინელ მუქარით დაუდგება წინ ევროპის და აზიის დემოკრატას. აქ დამარცხებულს მოსტყდება იმპერიალისტური კბილი და ის იძულებული გახდება უკან დაიხიოს ყველგან პოლიტიკურ ფრონტზედაც“.

1.3. თბილისის დაცვის ორგანიზება

საქართველოში წითელი არმიის შემოჭრის შემდეგ თბილისი მალევე გახდა ფრონტისპირა ქალაქი. მისი დაცვის ორგანიზებას ქვეყნისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა ჰქონდა. 25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებში გამოქვეყნებულია გენერალ-გუბერნატორის ბ. ჩხიკვიშვილის ბრძანებები, რომელთა მიზანი იყო რკინიგზის მუშაობის გაუმჯობესება, თბილისის სურსათით უზრუნველყოფა.

გაზეთი „ერთობა“ იუწყებოდა, რომ თბილისისთვის განკუთვნილი სანოვაგე, როგორც საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, ისე კერძო პირების, რკინიგზით რიგგარეშე იქნებოდა გაგზავნილი, შეფერხების შემთხვევაში კი უნდა მიემართათ რკინიგზის დაცვის მთავარი კომიტეტისთვის.

გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ გამოქვეყნებულია თბილისის ქალაქის გამგეობის განცხადება, რომ თბილისში სურსათის გასაყიდად შემოტანა თავისუფლად შეეძლო ყველას და რეკვიზიციის არ უნდა შეშინებოდა. გამგეობა მოვაჭრეებს სთხოვდა, რომ

„არავითარ შემთხვევაში არ იქნას გაყიდული არავისზე დღიურ საჭიროებაზე მეტი სანოვაგე“, ხოლო მოქალაქეებს მოუწოდებდნენ შეეძინათ „ყოველ დღე სანოვაგის მხოლოდ საჭირო რაოდენობა“.

გაზეთ „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია თბილისის გამგეობის სასურსათო განყოფილების განცხადება 25 თებერვლიდან 1 მარტამდე თბილისის პურის საცხოვრების, თორნეების და პურის დუქნების რეგისტრაციის თაობაზე. აქვეა დაბეჭდილი მოწოდება „ნემსით და საკერავ მანქანებზე მომუშავეთა: მიმართ, რათა გამოცხადებულიყვნენ გვარდიის მთავარი შტაბის მომარაგების განყოფილებაში.

გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ გამოქვეყნებულია ფრონტის დამხმარე მთავარი კომიტეტის განცხადება, რომ შემოწირულობების მიღება შეეძლოთ მხოლოდ კომიტეტის შესაბამისი საბუთების მქონე პირებს.

1.4. საქართველოს რეგიონები სამშობლოს დასაცავად

25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებში გამოქვეყნებულია ცნობები საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებიდან სამშობლოს დასაცავად გადადგმული ნაბიჯების შესახებ.

გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ სათაურით „საქართველო ფეხზე სდგას“ გამოქვეყნებულია ინფორმაციები ბორჯომსა და ბათუმში გამართული ღონისძიებების შესახებ. გაზეთის ცნობით, 21 თებერვალს ბორჯომში გაიმართა მიტინგი, რომლის მონაწილეებმაც განაცხადეს, რომ არიან „რესპუბლიკის მთავრობის განკარგულებაში მთელი თავისი ქონებრივი და ფიზიკური შეძლებით“ და გამოთქვეს რწმენა, რომ „მთავრობა უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე დაიცავს სამშობლოს და საქართველოს“.

გაზეთი „საქართველო“ სპეციალურად ჩერდებოდა ქუთაისში მიმდინარე მოვლენებზე. გაზეთი იუწყებოდა თბილისიდან ზოგი სახელმწიფო დაწესებულების ქუთაისში გადასვლის შესახებ, თბილისის მიმართულებით მხოლოდ სამხედრო მატარებლების მოძრაობის თაობაზე. პარტიული გაზეთი, ბუნებრივია, დიდ ყურადღებას

უთმობდა დემოკრატიული პარტიის საქმიანობას სამშობლოს დასაცავად. 19 თებერვალს ქუთაისიდან თბილისში გაემგზავრა დემოკრატიული პარტიის მიერ შექმნილი სამხედრო რაზმი ორი ოფიცრის თანხლებით, ასევე დემოკრატიული პარტიის სამხედრო რაზმი შეუდგა სანიტარული რაზმის შედგენას, რომელშიც ჩაეწერა 30 ქალი და კაცი; დაიწყო მეცადინეობა და პირველი ლექცია წაიკითხა ვასილ წერეთელმა.

გაზეთ „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია მიმოხილვა „პროვინცია თავდაცვის საქმეში“, რომელშიც მოკლედაა მოთხრობილი გორში, ზუგდიდში, ჭიათურა-საჩხერის რაიონში, სურამსა და ბათუმში მიმდინარე მობილიზაციის, მოხალისეთა შეკრების, ფრონტისთვის სურსათის მოგროვების თაობაზე. რაც შეეხება ბათუმს, „ერთობაში“ იგივე ინფორმაციაა გამოქვეყნებული, რაც „საქართველოს რესპუბლიკაში“. გაზეთი იუწყებოდა, რომ „ორთა ბათუმის საზოგადოებამ 20 თებერვალს მოისმინა რა მოხსენებები დამფუძნებელ კრების წევრის ის. რამიშვილის და ჰაიდარ აბაშიძისა შექმნილ მდგომარეობის შესახებ, გამოსთქვამს თავის უდიდეს პროტესტს და ზიზღს საქართველოზე ვერაგულათ ბალშევიკურ ჯარების თავდასხმის გამო, უსურვებს საქართველოს ბრწყინვალე გამარჯვებას და მტრის სასტიკ დამარცხებას“.

1.5. ომში დაღუპულთა შესახებ

ომის დაწყების შემდეგ ქართულ გაზეთებში ქვეყნდებოდა სამგლოვიარო განცხადებები ომში დაღუპულთა შესახებ. ამ მხრივ გამონაკლისი არც 25 თებერვალს გამოსული გაზეთებია.

გაზეთ „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია ერთ-ერთი ქვეითი ათასეულის მე-3 გუნდის სახელით „სამგლოვიარო ბარათი“, რომელშიც იუწყებიან ლეიტენენტ ვალიკო გარდაფხადის და ჯარისკაცების კონდრატე გუჯაბიძის, ივანე სურგულაძის და გერასიმ არჩვადის დაღუპვას, რომლებიც „გმირულად და მამაცურად შეეწირენ სამშობლოს მტრის იერიშის დროს კოჯორის მიდამოებში“. იმავე გა-

ზეთში N 1 ჯავშნიანი მატარებლის გვარდიელები იუწყებოდნენ, რომ სოღანლულში მიმედ დაჭრის შემდეგ გარდაიცვალა მათი თანამებრძოლი გერონტი მალაქის ძე ბერმენიშვილი.

გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ გამოქვეყნებულია სტატია „გმირთა ხსოვნას!“, რომელიც 23 თებერვალს თბილისში სამხედრო ტაძრის ეზოში დაკრძალული მეომრების ხსოვნას ეძღვნება. ავტორის თქმით, „აქ გაჭრილ სამარეზე აღიმართება ძეგლი სამარადისო და ზედ გამოიჭრება წამების ჯვარი, როგორც სიმბოლო საქართველოს მრავალ ტანჯვის“. სამშობლოსათვის დაღუპულ მეომრებს კი სტატიის ავტორი მიმართავს: „სად მისდისხართ ასე ერთად, ერთგულად შეთქმულნი? იქნებ ისწრაფით წინაპართა, აჩრდილ გარდასულთ ხილვას? მაშ თუ ასეა – უამბეთ: საქართველოს გამარჯვება. თქვენ თვით გამარჯვებულნი წარსდექით მათ წინაშე და მათთან ერთად მიიღეთ უკვდავების სახელი. უთხარით რომ ქართველი ერი აღსდგა და დაამსხვრია მონობის ბორკილი. საქართველო ისევ ძლიერია და მაგარი. საქართველო დაიცავს თქვენ ძვირფას ხსოვნას“.

1.6. მდგომარეობა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე

თბილისის მისადგომებთან მიმდინარე ბრძოლების დროს წითელ არმიას დაკავებული ქონდა ქვემო ქართლი და კახეთის რიგი რაიონები. 25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებში ყურადღება ეთმობოდა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე შექმნილ მდგომარეობას.

გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ დაბეჭდილია საკუთარი კორესპონდენტის ინფორმაცია სათაურით „კახეთი“. მასში აღნიშნულია, რომ კახეთში შეჭრილი ბოლშევიკური ჯარი ხმას ავრცელებდა - თბილისი ავიღეთ და წინააღმდეგობა არ გაგვიწიოთო. „ეს მტარვალნი, სადაც ფეხს შესდგამენ ყველგან სიცრუით და მზაკვრული გზით უნდა გაიყვანონ თავიანთი საქმენი“. გაზეთის ინფორმაციით, „მტერს აჯანყებია სიღნაღის გარშემო მდებარე სოფლები და პარტიზანულ ბრძოლას აწარმოებს“.

გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ გამოქვეყნებულია ასევე მოწოდება კახეთის მოსახლეობისადმი „დაჰკა კახელო!“. მოწოდებაში აღნიშნულია, რომ მტრის შეტევა თბილისზე მოგერიებულა და საქართველოს ჯარი კახეთის გასანთავისუფლებლად დაიძვრება, კახეთისა, რომელიც „საქართველოს გულია“. კახეთის მოსახლეობას მოუწოდებდნენ მედგარი წინააღმდეგობა გაეწია „სასტიკი და დაუნდობელი მტრისთვის“. მოწოდება მთავრდება სიტყვებით: „მედგრად კახელო! დაჰკა მტერს. მთელი საქართველოც შენთან იქნება“.

გაზეთ „საქართველოში“ გადმობეჭდილია ადრე გაზეთ „ერთობაში“ გამოქვეყნებული ორი სტატია: „ქიზიყის ფრონტი“ და „გარე-კახეთის ფრონტი“. გაზეთ „საქართველოში“ გამოქვეყნებულია მცირე სტატია „ბორჩალოს თათრები“, რომელშიც აღნიშნულია, რომ ბორჩალოს მაზრაში ჩვენი ჯარის უკან დახევისას მათ გამოჰყვით მუსლიმი მოსახლეობის ნაწილიც. ბორჩალოდან ლტოლვილმა მუსლიმებმა სამხედრო რაზმიც შეადგინეს და ცხენოსანი პოლკის შემადგენლობაში ჩაერთვნენ საომარ მოქმედებებში. გაზეთის ცნობით, ბორჩალოში დარჩენილი მოსახლეობა მზად იყო აჯანყებისთვის და „ბორჩალოში ჩვენი ჯარის შესვლა პირველი სიგნალი იქნება აჯანყებისთვის“.

2. კავკასიაში არსებული ვითარება

25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებში დიდი ყურადღება ეთმობა კავკასიაში შექმნილ ვითარებას. გამოქვეყნებული ინფორმაციები გამამხნეველებელი იყო თბილისის დამცველებისთვის. ისე ჩანდა, რომ ბოლშევიკების პოზიციები კავკასიაში მყარი არ იყო - აჯანყებულებმა სომხეთში განდევნეს ბოლშევიკები ერევნიდან, აჯანყებები დაღესტანში და აზერბაიჯანში, აზერბაიჯანისა და ჩრდილოეთ კავკასიის განთავისუფლების კომიტეტის შექმნა... ისე ჩანდა, რომ საქართველოზე თავდასხმის მარცხი ბოლშევიკებისაგან კავკასიის განთავისუფლების დასაწყისი შეიძლება გამხდარიყო.

გაზეთი „ერთობა“ აღნიშნავდა, რომ წითელი არმია საქართველოში თუ დამარცხდებოდა, ბოლშევიზმი „დასამარებული იქნება და განდევნილი კავკასიის არემარედან“. ამიტომაც „მთელი კავკასიის ერები“, თვალს ადევნებენ მიმდინარე ბრძოლას და საქართველოს გამარჯვებას მოელიან „როგორც ცის მანანას, როგორც მხსნელი მეფის მოსვლას“.

2.1. აჯანყება სომხეთში

წითელი არმიის საქართველოზე შეტევის დაწყებით ისარგებლეს დაშნაკებმა და აჯანყება დაიწყო სომხეთში. აჯანყება წარმატებით წარიმართა და აჯანყებულებმა 18 თებერვალს ერევანიც დაიკავეს. 25 თებერვალს გამოსული სამივე გაზეთი აქვეყნებს ინფორმაციას სომხეთში დაშნაკთა მიერ დაწყებული აჯანყების წარმატებისა და ერევნიდან ბოლშევიკების გაქცევის შესახებ. ეს იყო ერევნიდან რადიოთი 22 თებერვალს გადმოცემული ცნობა. გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ ამის თაობაზე იუწყებოდა სათაურით „ბალშევიკების გაქცევა სომხეთიდან (რადიო ერევნიდან), გაზეთ „საქართველოში“ მოკლე სათაური ქონდა - „სომხეთში“, ხოლო გაზეთი „ერთობა“ მას აქვეყნებს სათაურით „რადიო-ცნობა ერევნიდან“. ცნობა ერევნიდან ბოლშევიკების განდევნის შესახებ განსაკუთრებით სასიხარულო იყო წითელი არმიის წინააღმდეგ მებრძოლი საქართველოსთვის.

ქართულ გაზეთებში გამოქვეყნებულ ცნობაში აღნიშნული იყო, რომ ერევნიდან გაქცევისას ბოლშევიკებმა თან წაიღეს ოქროვერცხლი, ვალუტა და სურსათი. ბოლშევიკური მმართველობის პერიოდში კი ერევანი „მათხოვრებით და დამშეული ობლებით იყო სავსე“.

ერევნიდან მიღებული ინფორმაციის თანახმად, აჯანყება სომხეთში ფართოვდებოდა, აჯანყებულები მოუწოდებდნენ „ლორისა და ყაზახის გლეხებს მიატოვონ საქართველოს წინააღმდეგ მებრძოლი ბოლშევიკების რაზმები და დაიწყონ ბოლშევიკების წინააღმდეგ“.

დეგ ბრძოლა“. სომხეთში, თავის მხრივ, სიხარულით ხვდებოდნენ ცნობას, რომ „საფრანგეთი საქართველოს ეხმარება და საქართველომ გაიმარჯვა“. თბილისზე წითელი არმიის წარუმატებელი იერიში მართლაც უაღრესად არამყარს ხდიდა ბოლშევიკების პოზიციებს სამხრეთ კავკასიაში, მაგრამ ქართული ჯარების მიერ თბილისის დატოვებამ ვითარება წითელი არმიის სასარგებლოდ შეცვალა.

წითელმა არმიამ დაშნაკთა აჯანყების ჩახშობა და ერევნის ხელახლა დაკავება მხოლოდ საქართველოში საომარი მოქმედებების დამთავრების შემდეგ, 1921 წლის 2 აპრილს შეძლო.

2.2. „ადერბეიჯან-მთიელთა კომიტეტი“ და მდგომარეობა აზერბაიჯანსა და ჩრდილოეთ კავკასიაში

25 თებერვალს თბილისში გამოსულ სამივე გაზეთში გამოქვეყნებულია ადერბეიჯან-მთიელთა კომიტეტის თავმჯდომარის ჰაიდარ ბამატის მიერ საზღვარგარეთის ქვეყნებისადმი გაგზავნილი მოწოდება. მასში აღნიშნულია, რომ 1921 წლის 17 თებერვალს თბილისში შეიქმნა ადერბეიჯან-მთიელთა კომიტეტი, რომელმაც მიზნად დაისახა ჩრდილოეთ კავკასიის და აზერბაიჯანის „რუსეთის ბოლშევიკური ოკუპაციისგან განთავისუფლება“, ჩრდილოეთ კავკასიისა და აზერბაიჯანის რესპუბლიკების აღდგენა „კავკასიის კონფედერაციის სახით“.

ადერბეიჯან-მთიელთა კომიტეტში გაერთიანებული იყვნენ აზერბაიჯანისა და ჩრდილოეთ კავკასიის რესპუბლიკების ყოფილი მთავრობების და პარტიების თვალსაჩინო წარმომადგენლები. გაგზავნილ დეპეშაში აღნიშნული იყო, რომ კომიტეტი აქტიურად შეუდგა მოქმედებას და ის საქართველოს მთავრობის მიერ აღიარებულია „ჩრდილო კავკასიის და ადერბეიჯანის ხალხთა ერთადერთ ნების გამომხატველად“.

გაზეთ „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია მოკლე ინფორმაცია „დადესტანი, თერგი, ყუბანი“, რომელშიც კავკავიდან ცოტა ხნის წინ ჩამოსული პირის ინფორმაციაზე დაყრდნობით აღნიშნულია, რომ

დადესტანში ხშირია აჯანყებები. აჯანყებულები აზიანებენ რკინიგზებს, თავს ესხმიან ბოლშევიკთა რაზმებს. ბოლშევიკებისთვის დამაბული ვითარებაა ყუბანშიც. „სულ მცირე საბაზი იქნება საჭირო, რომ მთელი ყუბანი აჯანყდეს“. გაზეთი „ერთობა“ ასევე იუწყებოდა 22 თებერვალს მიღწეულ შეთანხმებაზე აზერბაიჯან-მთიელთა კომიტეტს, ყუბანის განმათავისუფლებელ კომიტეტს და თერგის კაზაკთა წარმომადგენლებს შორის.

გაზეთ „საქართველოს“ 25 თებერვლის ნომერში გამოქვეყნებულია მოკლე ინფორმაცია „აჯანყება აზერბეიჯანში“, სადაც მოთხრობილია სამდღიანი ბრძოლის შესახებ სადგურ ტაუზთან მუსლიმთა რაზმსა და ბოლშევიკების 3 ათასიან ჯარს შორის. აჯანყებულებმა უკან დაიხიეს, ბოლშევიკებმა კი შური იძიეს მშვიდობიან მოსახლეობაზე. ინფორმაციაში აღნიშნულია თუ როგორ იყენებდნენ ბოლშევიკები მუსლიმების წინააღმდეგ ადგილობრივ სომხებსა და მალაკნებს.

3. ბოლშევიკების კრიტიკა

25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებში გამოქვეყნებულია მრავალი მასალა ბოლშევიკურ რუსეთში შექმნილი მდგომარეობის, ბოლშევიკების ანტიქართული საქმიანობის და საქართველოში შემოჭრილი რუსეთის წითელი არმიის შესახებ

3.1. მდგომარეობა საბჭოთა რუსეთში

გაზეთებში „საქართველოს რესპუბლიკა“ და „ერთობა“ გამოქვეყნებულია 23 თებერვალს რადიოთი მიღებული ინფორმაცია საბჭოთა რუსეთში არსებული კატასტროფული მდგომარეობის შესახებ, - შიმშილმა რუსეთში საშინელი ხასიათი მიიღო და მთავრობა იძულებული გახდა მოსახლეობისთვის მიემართა, რათა დახმარება გაეწიათ დამშეული რაიონებისათვის.

გაზეთ „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია რუსეთის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის (ცაკ-ის) ცირკულარული წერილის

შინაარსი, საიდანაც ჩანდა, თუ როგორ ცუდად ექცეოდნენ საბჭოთა ხელისუფლების მოხელეები გლეხობას „სასურსათო წესების“ გატარების დროს. რუსეთის ცაკი საგუბერნიო აღმასრულებელ კომიტეტებს მოუწოდებდა არსებულ ნაკლოვანებათა აღმოფხვრას, რადგანაც ეს საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ განაწყობდა გლეხობას.

გაზეთ „ერთობაში“ დაბეჭდილია ცნობა საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ ალიანსების შექმნის თაობაზე მიმდინარე მოლაპარაკებების შესახებ. ფრანგულ პრესაში განიხილებოდა გეგმა რუმინეთისა და ჩეხოსლოვაკიის მხრიდან პოლონეთის დახმარების შესახებ იმ შემთხვევაში თუკი საომარი მოქმედებები დაიწყებოდა პოლონეთსა და საბჭოთა რუსეთს შორის. გაზეთის ცნობით, ჩეხოსლოვაკია თანახმა იყო საჭირო დახმარება გაეწია პოლონეთისთვის, ოღონდ ჩეხოსლოვაკია საბჭოთა რუსეთის ბლოკადის წინააღმდეგი იყო. „ერთობა“ ასევე ბეჭდავს ცნობას პოლონეთისა და საფრანგეთის შეთანხმების შესახებ, რომლის თანახმად პოლონეთზე თავდასხმის შემთხვევაში, საფრანგეთი მას დაეხმარება გენერალური შტაბის, სამხედრო მასალის და კაზმულობის მიწოდებით, როგორც ეს მოხდა 1920 წელს და მაშინ კარგი შედეგებო მოუტანა პოლონეთს. იგულისხმება პოლონეთ-რუსეთის ომი, როდესაც პოლონელებმა მოიგერიეს საბჭოთა არმიის შეტევა.

ამავე გაზეთში დაბეჭდილია ინფორმაცია „ბოლშევიკების კავშირი ვილჰელმის მთავრობასთან“, რომელშიც გერმანულ პრესაზე დაყრდნობით საუბარია იმ დახმარების შესახებ, რაც ლენინმა, ტროცკიმ და სხვა ბოლშევიკებმა მიიღეს გერმანიის ხელისუფლებისაგან პირველი მსოფლიო ომის დროს.

3.2. ბოლშევიკების ანტიქართული საქმიანობა

გაზეთ „საქართველოში გამოქვეყნებულია ვრცელი სტატია სათაურით „ფილიპე მახარაძე“. სტატიის დაწერის მიზეზი თავიდანვეა გადმოცემული: „შულავერში შემდგარა საქართველოს

რეკომი, რომლის თავმჯდომარედ დაუნიშნავთ ფილიპე მახარაძე“. რეკომის ლიდერის დახასიათება გამანადგურებელია. „სწავლა-განათლებით, განვითარებით ფილიპე საშუალო ინტელიგენტზედ დაბლა სდგას. მას არ აქვს დიდი გონებრივი ჰორიზონტი, არც თუ ნიჭით არის დაჯილდოვებული. სამაგიეროთ პატივმოყვარეობა, ისიც წვრილმანი პატივმოყვარეობა, დიდი აქვს“, - ნათქვამია სტატიაში.

ფილიპეს უდიდეს დანაშაულად ილია ჭავჭავაძის მკვლელობაა მიჩნეული. „მან მიზანში ამოიღო ილია ჭავჭავაძე და თავის ჟურნალში ამ დიდებულ ადამიანზედ ათავსებდა სხვადასხვა ქუჩურ ჭორებს, რამაც იმსხვერპლა ილია. ფილიპე მახარაძეს ჩვენი სათაყვანებელი ილიას სისხლით აქვს ხელები გასვრილი, და დღეს ეს უღირსი, ნაძირალა შვილი საქართველოსი, ჩვენ ბედნიერებას გვპირდება“.

„საქართველოს რესპუბლიკასა“ და „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია ფინანსთა სამინისტროს განცხადება, რომ „ჩვენი მტრების - ბოლშევიკების მიერ აუარებელი ყალბი ათას მანათიანი ბონები იბეჭდება კავკავში და ს. ნაზრანში, რომლებსაც სხვა და სხვა საშუალებით ეზიდებიან საქართველოსკენ“. შემდეგ დაწვრილებით განმარტებულია, თუ როგორ უნდა გამოეცნოთ ყალბი ფულის ნიშნები.

გაზეთი „ერთობა“ სტატიაში „მეტი სიმტკიცით ზურგში“ ყურადღებას ამახვილებდა ბოლშევიკების ძირგამომთხრელ საქმიანობაზე, რაც მათი წარმატების საფუძველი არაერთხელ გამხდარა. „ბალშევიკები, როგორც ვიცით, უფრო მეტ ყურადღებას აქცევენ შიგნით არევ-დარევის გამოწვევას, ერთნაირი სულიერი განწყობილების შექმნას, ვიდრე გამაგრებული პოზიციების სამხედრო ძალებით აღებას. ამისთვის ისინი არ ერიდებიან არავითარ საშუალებას, ამისათვის ისინი ფართოდ იყენებენ იეზუიტურ დევიზს - მიზანი ამართლებს საშუალებასო. მათ ჰყავთ ყოველგან საჯაშუშოთ აუარებელი მოსყიდული ნაძირალა - აგენტები. ამისთვის ხარჯავენ უან-

გარიშო ფულს, და, უნდა ვთქვათ, რომ ამით ისინი არა ერთხელ გასულან ფონს“, - აღნიშნულია სტატიაში.

გაზეთის ინფორმაციით, 24 თებერვალს ბოლშევიკების აგენტურამ თბილისში ფურცლები მოაზნია - „საცაა განმათავისუფლებელი წითელი არმია თფილისში შემოვა და, მოქალაქენო, მზათ იყავით შესახვედრათო“.

3.3. საქართველოში შემოჭრილი რუსეთის წითელი არმია

საქართველოში შემოჭრილი რუსეთის წითელი არმიის შესახებ ქართული პრესა ტყვეთა მონათხრობის მიხედვით მსჯელობდა. გაზეთ „საქართველოში“ გამოქვეყნებულია სტატია „ქუთაისში“, რომელშიც აღნიშნულია, რომ ქუთაისში 19 და 21 თებერვალს ჩაიყვანეს ტყვედ ჩავარდნილი წითელარმიელები. მათი ნაწილი დააბინავეს ქუთაისის მე-2 გიმნაზიაში და ქალების 1-ლ გიმნაზიაში. ტყვეები ძირითადად რუსები და სომხები იყვნენ. „ტანზედ ძალიან ცუდად აცვიათ, ერთი შეხედულობით მათ შეატყობთ, რომ მოღალულნი არიან“.

გაზეთ „ერთობაში“ გადმობეჭდილია ადრე „საქართველოში“ გამოქვეყნებული მასალა დაჭრილ-დახოცილ რუს ჯარისკაცთა წერილებისა და ტყვეების ნაამბობის შესახებ. „ამ წერილებიდან და ამ ნალაპარაკებიდან ჩანს, რას უქადის ჩვენს ხალხს თფილისში შემოსვლა კომუნისტური ჯარისა“, - აღნიშნავდა „ერთობა“.

გაზეთი „ერთობა“ ასევე აღნიშნავდა, რომ წითელი არმია ბრძოლაში იყენებდა ისეთ ტყვიებს, რომლებიც სროლის დროს სკდება და მათი გამოყება საერთაშორისო წესებით აკრძალულია. „ჩვენმა ჯარისკაცებმა საერთოდ ბევრი ვაზნები გადმოგვეცეს ფრონტზე მოპოვებული ბრძოლის შემდეგ, რომელნიც ასეთ გამხეთქავი ტყვიებით არიან გატენილი“, - წერდა გაზეთი.

4. მხარდაჭერის მოლოდინი

საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ უთანასწორო ბრძოლაში ჩამბული საქართველო დასავლეთისგან მხარდაჭერას ელოდა. დახმარების იმედი გამარჯვების რწმენას აძლიერებდა. ეს კარგად ჩანს 25 თებერვალს გამოსულ გაზეთებშიც.

4.1. მიმართვა ერთა ლიგას და ცნობები დასავლეთის მხრიდან საქართველოს მხარდაჭერის შესახებ

გაზეთებში „საქართველოს რესპუბლიკა“ და „ერთობა“ გამოქვეყნებულია ერთა ლიგის საქართველოს საზოგადოების თავმჯდომარის ლომთათიძის მიმართვა ერთა ლიგის თავმჯდომარის ლეონ ბურჟუას სახელზე. მიმართვაში მოუწოდებდნენ „განათლებულ კაცობრიობას“ და „ევროპის ხალხებს“ დახმარებოდნენ საქართველოს საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ ომში. „საბჭოთა რუსეთი ომის გამოუცხადებლად ვერაგულად დაესხა თავს საქართველოს რესპუბლიკას ღამით, ამოხოცა მძინარე ჯარისკაცები და ოფიცრები და ყოველი მხრიდან შემოგვიტია. ვერაგი მტერი ამას არ სჯერდება. ჰაეროპლანებიდან ყუმბარებს ესვრის თფილისს. მივაქცევთ რა მთელი განათლებული კაცობრიობის ყურადღებას რუსეთის საბჭოთა მთავრობის ასეთ ველურობას, გამოვსთქვამთ ჩვენს ღრმა აღშფოთებას და ვაცხადებთ პროტესტს, რათა ევროპის ხალხებმა ხმა ამოიღონ საქართველოს დასაცვლად ველურთა ურდოებისაგან“, - ნათქვამია მიმართვაში.

25 თებერვლის გაზეთებში გამოქვეყნებულია რამდენიმე ცნობა დასავლეთის მხრიდან საქართველოს მხარდაჭერის შესახებ. ყველაზე მნიშვნელოვანი, რა თქმა უნდა, იყო გენერალური შტაბის ცნობა, რომ „გაგრის ფრონტზე საფრანგეთის ესკადრა ესვრის ბოლშევიკებს“. გაზეთი „საქართველო“, საფრანგეთის მისიის ინფორმაციაზე დაყრდნობით, წერდა, რომ პარიზსა და ლონდონში მუშებმა დიდი მანიფესტაციები მოაწყვეს „რუსი ბოლშევიკების ჯარების სა-

ქართველოზე ვერაგული თავდასხმის გამო. მუშები მოითხოვენ მთავრობამ დახმარება აღმოუჩინოს საქართველოს“.

გაზეთები „საქართველო“ და „ერთობა“ იუწყებოდნენ, რომ აშშ-ის გენერალურმა კონსულმა 21 თებერვალს თავის მთავრობას მოუწოდა საქართველოს უსასყიდლოდ დაეხმაროს სურსათით, ტანსაცმლით და მედიკამენტებით. გაზეთ „საქართველოს“ ინფორმაციით, თბილისში დაბრუნდა საფრანგეთის სამხედრო მისიის ხელმძღვანელი პოლკოვნიკი კორბელი თავის შტაბით. 23 თებერვალს კორბელი დაესწრო სამხედრო ტამარში „სამშობლოსათვის თავდადებულთა დასაფლავებას“.

გაზეთ „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია სტატია „მარტო არა ვართ“ რომელშიც ს. დევედარიანი აღნიშნავდა, რომ დასავლეთის მხარდაჭერა დამოკიდებული იქნება საქართველოს წინააღმდეგობის უნარზე და მტრის წინააღმდეგ მედგარ ბრძოლაზე. „ჩვენთან არის მსოფლიო დემოკრატია. ჩვენი მუშათა კლასი, რომელმაც მთელი საქართველოს ჯარი მოიკრიბა თავის დროშის ქვეშ, გზავნის ცნობებს შექმნილი მდგომარეობის შესახებ სხვა და სხვა ქალაქებში. ევროპიდან უკვე მოისმის თანაგრძნობის ხმა. ეს თანაგრძნობა გადავა სიტყვიდან საქმეზე. გადავა, როცა დარწმუნდებიან იქ, რომ ჩვენი თავდაცვის ენერგია არ დასუსტდება, რაც უნდა დიდხანს გაგრძელდეს ომი“, - წერდა სტატიის ავტორი.

თუ რა მნიშვნელობა ჰქონდა დასავლეთის მხრიდან მხარდაჭერას, ამაზე კარგად მეტყველებს გაზეთ „საქართველოში“ გამოქვეყნებული სტატია „დედა-ქალაქის შთაბეჭდილებანი“, რომელიც 24 თებერვლის ამბებს ასახავს. „მოსულმა ცნობებმა, რომ პარიზსა და ლონდონში ჩვენი საქომავო მანიფესტაციები მომხდარა, მოქალაქეთა გულს მოჰფინა შუქი სიხარულისა“, - ნათქვამია სტატიაში.

4.2. დასავლურ პრესაში გამოქვეყნებული ინფორმაციები საბჭოთა რუსეთის საქართველოზე თავდასხმის შესახებ

„საქართველოს“ და „ერთობაში“ გამოქვეყნებულია მოკლე ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ თბილისთან მოპოვებული გამარჯვების შესახებ საფრანგეთის პრესაც იუწყებოდა. „სამი ბოლშევიკური დივიზიის შეტევა ტფილისის წინააღმდეგ ქართველებმა მოიგერიეს და საქართველოს სატახტო ქალაქი ამრიგად განთავისუფლდა“. ეს ცნობა გამოქვეყნებულია საფრანგეთის რადიოზე დაყრდნობით. გაზეთ „საქართველოში“ დაბეჭდილია ასევე გერმანული პრესის ინფორმაციები კავკასიაში განვითარებული მოვლენების შესახებ, თუმცა არ არის დასახელებული ის გაზეთები, რომლებიც საქართველოს შესახებ იუწყებოდნენ.

გერმანულ პრესაში გამოქვეყნებული ერთ-ერთ სტატიაში წითელი არმიის მარცხი თბილისთან და აჯანყება სომხეთში, რასაც ბოლშევიკების ერევნიდან გაქცევა მოჰყვა, მიჩნეულია გარდამტეხ მომენტად და სტატიის ავტორის აზრით, ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ „კომუნიზმი კავკასიიდან გაიხვეტება“.

„ჩვენ მივედით გარდატეხის ხანამდე, ყოველ შემთხვევაში კავკასიისათვის, და სწორედ ამაშია ნამდვილი მნიშვნელობა ეხლანდელი დიდებული გამარჯვებისა, რომელიც მოიპოვა შეგნებულმა განუყრელობამდე გაერთიანებულმა ქართველმა ერმა“, - ნათქვამია სტატიაში.

დასკვნა

1921 წლის 25 თებერვალს თბილისში გამოსული გაზეთები მრავალმხრივ აღწერენ ომის მსვლელობას და მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენენ ამ პერიოდის ისტორიისთვის. 25 თებერვალს გამოსული გაზეთების ნომრები აგრძელებენ წინა დღეებში გამოსული გაზეთების პუბლიკაციების განწყობას, მაგრამ მათ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინეს იმის გამო, რომ ქართული არმიის ნაწილების მიერ თბილისის მოულოდნელი დატოვების შემდეგ ომის მსვლელობა შეიცვალა. 25 თებერვალს

თბილისში გამოსული გაზეთები უკვე ასახავდნენ იმ რეალობას, რომელიც აღარ არსებობდა.

გამოყენებული ლიტერატურა

„ერთობა“, 25.02.1921

„საქართველო“, 25.02.1921

„საქართველოს რესპუბლიკა“, 25.02.1921

Malkhaz Matsaberidze

**The “Other” 25 February: Newspapers of February 25, 1921 Printed in
Tbilisi**

Abstract

The article deals with the newspapers printed in Tbilisi on February 25, 1921 (“Sakhartvelos Respublika”/“The Republic of Georgia”, “Sakhartvelo”/“Georgia” and “Ertoba”/“Unity”). The Georgian army, according to the decision of the command, unexpectedly left Tbilisi on late evening of February 24. On February 25 the Russian Red Army entered Tbilisi. Meantime, the newspapers printed on the same day appealed for a firm resistance to the enemy. The occupying government prohibited publication of independent press; only couple of issues of the newspaper “Ertoba”/“Unity” was published in Kutaisi.

The newspapers published on February 25, 1921 are important sources for the study of the attitudes of those-times. The materials published in these newspapers attest the assessment of existing situation at that time and reflect hopes and expectations of battles waged by the Georgian forces. The newspapers published on February 25 could be grouped into the following categories: 1. Reflection of battles: a). Reports on mobilization and on battle activities; b). General assessment of the ongoing war; c). Organization of the defense of Tbilisi; d). The regions of

Georgia for the defense of the motherland; e). Reports on the victims of the war; f). Situation on occupied territories; 2. Reflection of the existing situation in the Caucasus: a). Rebellion in Armenia; b). Situation in Azerbaijan and in the North Caucasus; 3. Criticism of Bolsheviks: a). Situation in the Soviet Russia; b). Anti-Georgian activities of Bolsheviks; c). Crimes conducted by the Russian Red Army during the incursion in Georgia; 4. Expectations for support: a). Address to the League of Nations and reports on the support of Georgia from the side of the West; b). Information published in the Western newspapers on the attack of the Soviet Russia to Georgia.

Key words: The Democratic Republic of Georgia. The War of February-March, 1921. The Georgian Press. 25th February. The Soviet Russia. The Red Army.